

Chemie na tlakovodních jaderných elektrárnách

- Proč se využívá chemické služby na JE
- Chemie primárního okruhu PWR
- Chemie sekundárního okruhu
- Chladicí systémy
- Diagnostické funkce chemie, laboratoře
- Kriminálka Las Vegas, nové případy
- Zajímavosti a širší souvislosti, přechodové stavy

Proč se využívá chemické služby na JE

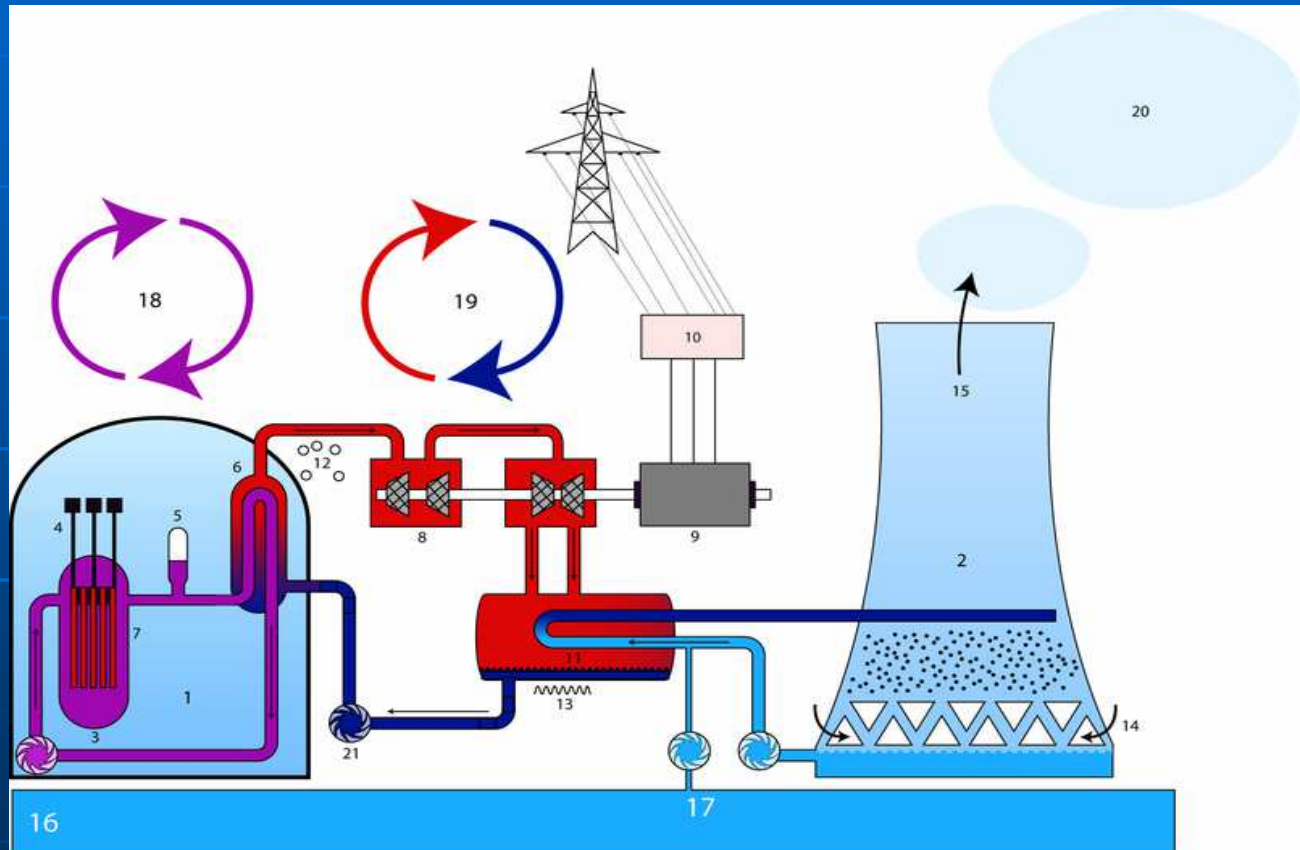
VODA !!!

Různé podmínky
v různých
systémech, různé
problémy a
požadavky

Bezpečnost barier

Radiační ochrana,
odpady a výpusti

Ekonomika
provozu

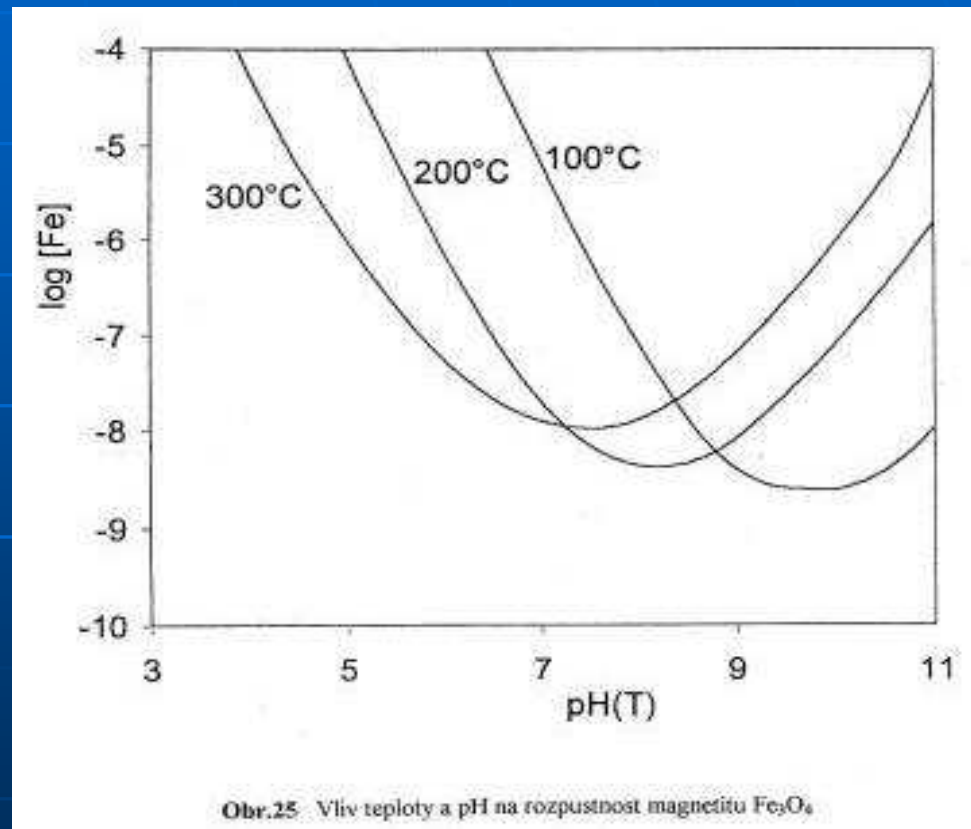
Chemie primárního okruhu PWR

- Požadavky fyziky zóny.
  - Bór $10,11,(\text{H}_3\text{BO}_3)$ gadoliniové palivo, produkce ^3H , ^7Li [Schema primáru](#)
  - Co se děje v aktivní zóně?
    - Radiolýza vody – agresivní polévka, peroxidy, radikály. Vodík, přímo, pomocí radiolýzy NH_3
    - Aktivace „čehokoliv“, nečistoty: Ag, Sb, As, Na, Cl, ^{14}N na ^{14}C
- Ochrana konstrukčních materiálů - **barier**
  - Austenity, niklové slitiny, zirkoniové slitiny
- Minimalizace tvorby dlouhodobých silných zářičů
  - Aktivované korozní produkty, tvorba radiačních polí, Zn, Historie, Temelín – pasivace povrchů a chemický režim.
  - Řízení pH_t
- Zlepšování ekonomiky JE, vyšší vyhoření,
  - AOA, vyšší korozní riziko,

Aktivované korozní produkty

Oxidické vrstvy - Nikl ferity, spinely

- co nejmenší rozpustnost
- rozpustnost větší na horkých površích
- mírně alkalická oblast za provozu
- vytvoření kompaktní vrstvy při uvádění do provozu
- vylepšení kompaktnosti ox. Vrstvy pomocí Zn

Hlavní zdroje radiačních polí a KDE

Radioaktivní nuklid	Matečný nuklid	Reakce vzniku	Poločas rozpadu	Energie γ -záření, MeV
^{60}Co	^{59}Co	n,p	5,26 let	1,17; 1,33
	^{60}Ni	n, γ		
^{59}Fe	^{58}Fe	n, γ	44,6 dne	1,1; 1,24
^{54}Mn	^{54}Fe	n,p	312,5 dne	0,835
^{58}Co	^{58}Ni	n,p	71,3 dne	0,511; 0,805
^{51}Cr	^{50}Cr	n, γ	27,7 dne	0,322
^{56}Mn	^{55}Mn	n, γ	2,6 hod	0,845; 1,81; 2,12
^{64}Cu	^{63}Cu	n, γ	12,8 hod	1,34
^{24}Na	^{27}Al	n, α	15 hod	0,437; 1,37; 2,75
^{95}Zr	^{94}Zr	n, γ	65,5 dne	0,722; 0,754
^{122}Sb	^{121}Sb	n, γ	2,75 dne	0,566; 0,692; 1,137; 1,258
^{124}Sb	^{123}Sb	n, γ	60,2 dne	0,609; 0,649; 0,723; 1,69; 2,09
^{65}Zn	^{64}Zn	n, γ	245 dne	1,12
$^{110\text{m}}\text{Ag}$	^{109}Ag	n, γ	249,8 dne	0,885; 0,935; 1,38
^{99}Mo	^{98}Mo	n, γ	66,7 hod	0,140; 0,142; 0,180; 0,750
^{95}Nb	^{94}Nb	n, γ	35,5 dne	0,745

Další, krátkodobé zářiče

- ^{42}K , ^{24}Na
- Provozní radioaktivita chladiwa I.O je tvořena především kyslíkovou aktivitou (např. radionuklidy ^{16}O , ^{16}N apod.).

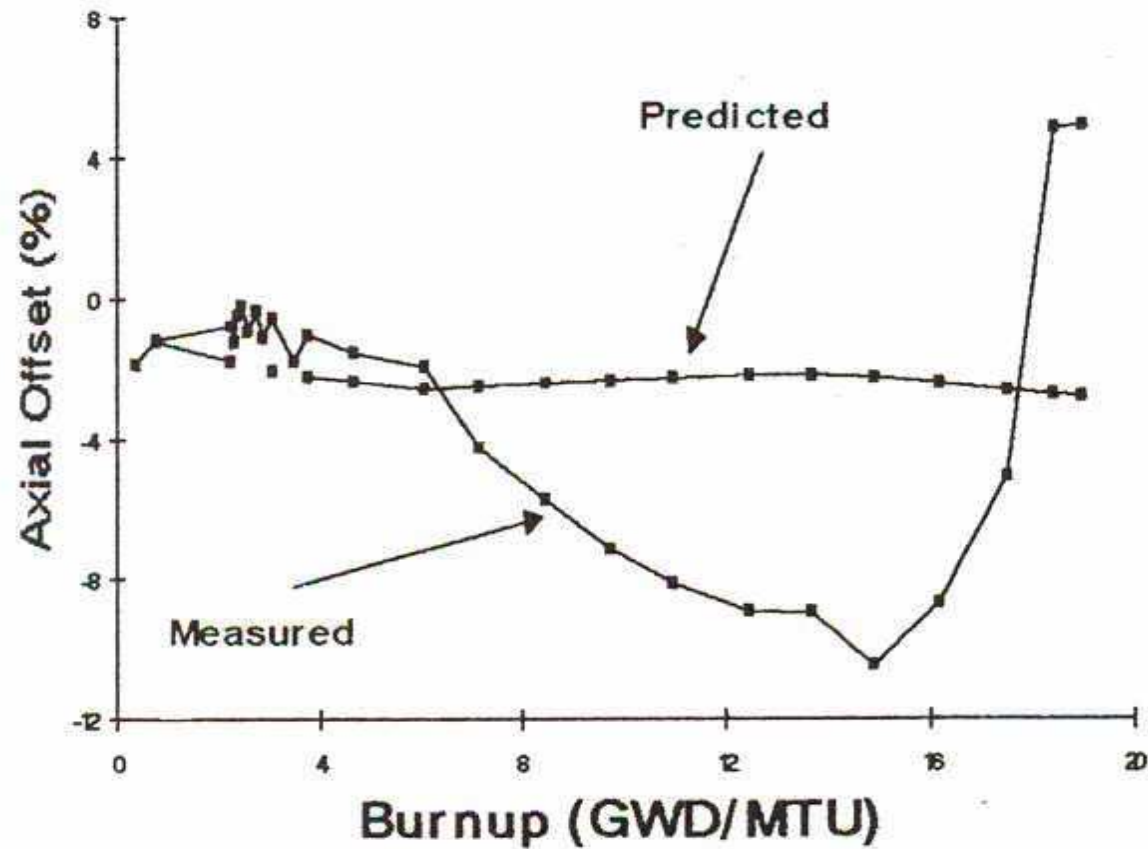
■ Korozní problémy:

- Obecně: materiál, namáhání, prostředí
- Koroze pokrytí paliva, tvorba oxidů,
  - Fretting
  - Sekundární hydridace
  - IASCC - Korozní praskání za vlivu radiace (BWR, stáří)
  - „koroze“ konstrukčních materiálů – rozpouštění a rekrystalizace – aktivované korozní produkty.
- Halogenidy, kyslík
- Koroze roztoky bóru

Axial Offset Anomaly

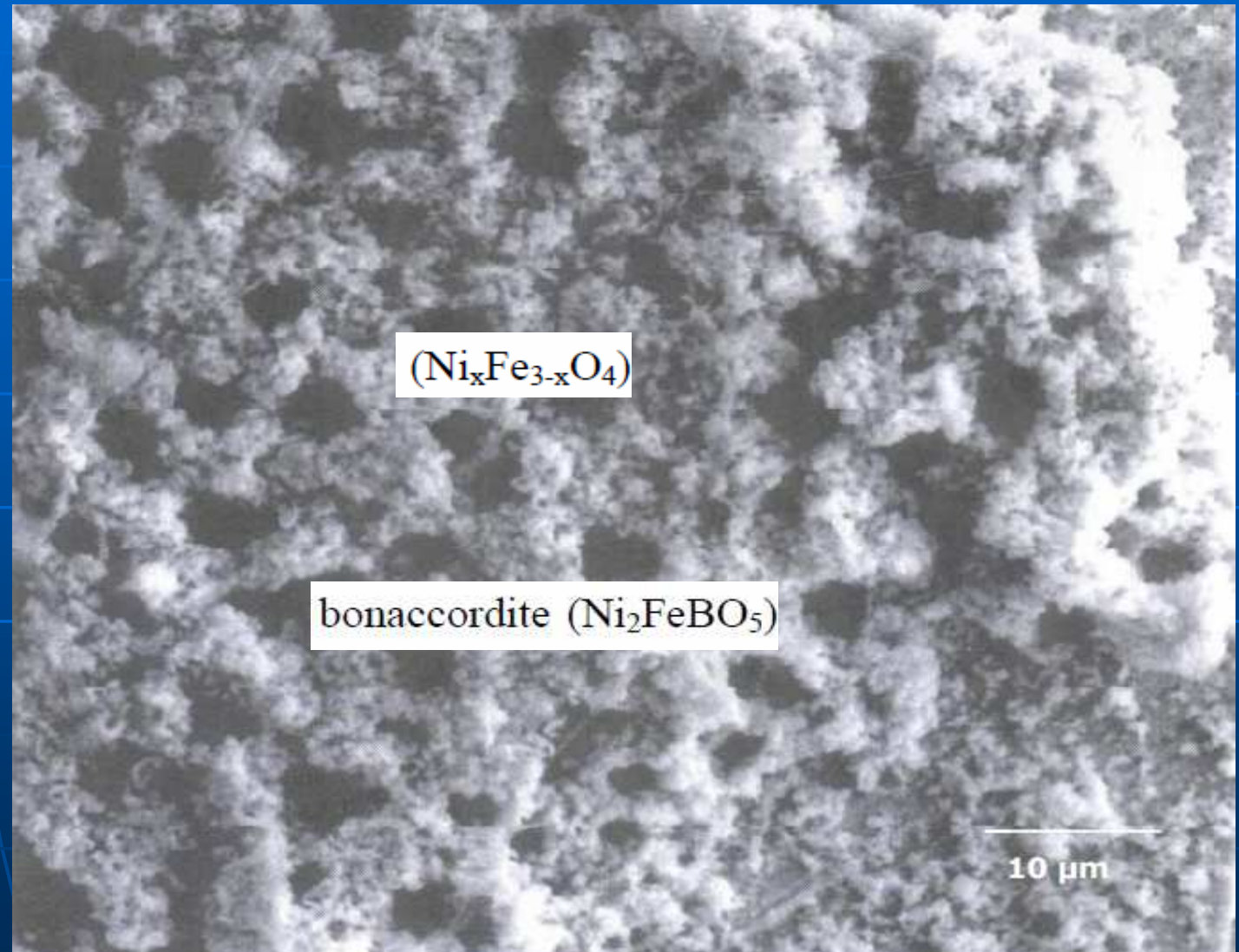
Nelinearita
rozložení výkonu

$$\text{Axial Offset} = \frac{(P_t - P_b)}{(P_t + P_b)} \times 100,$$

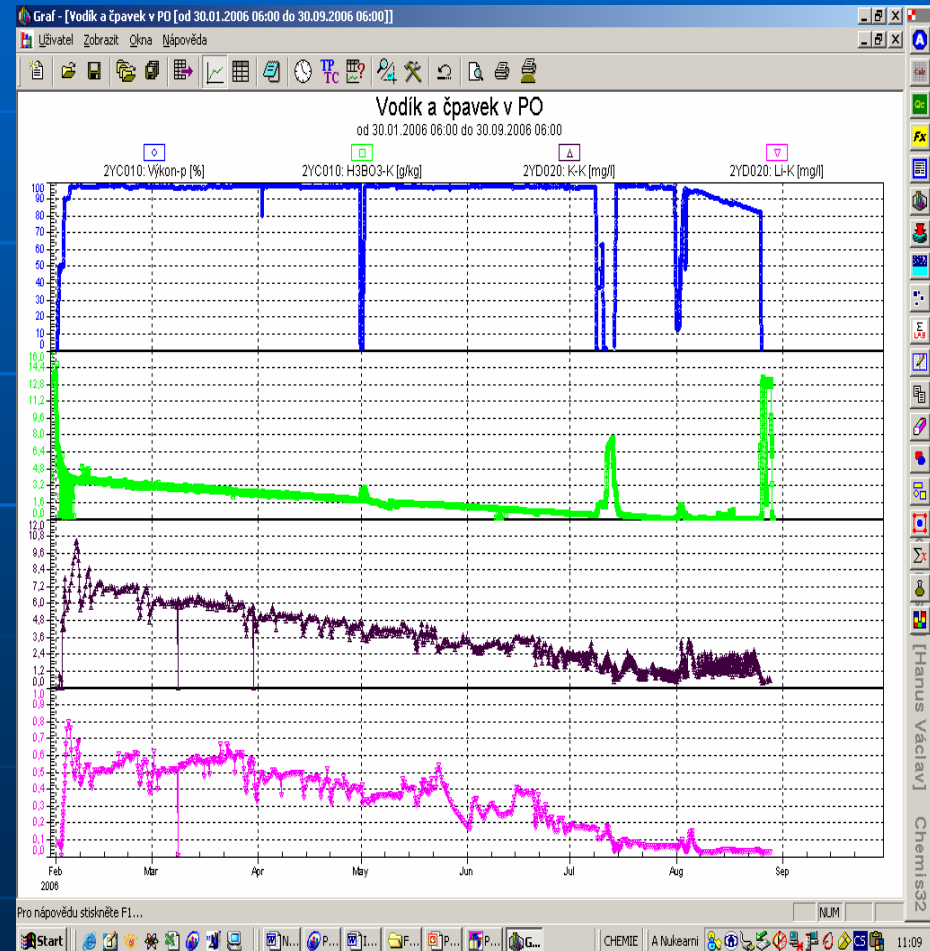
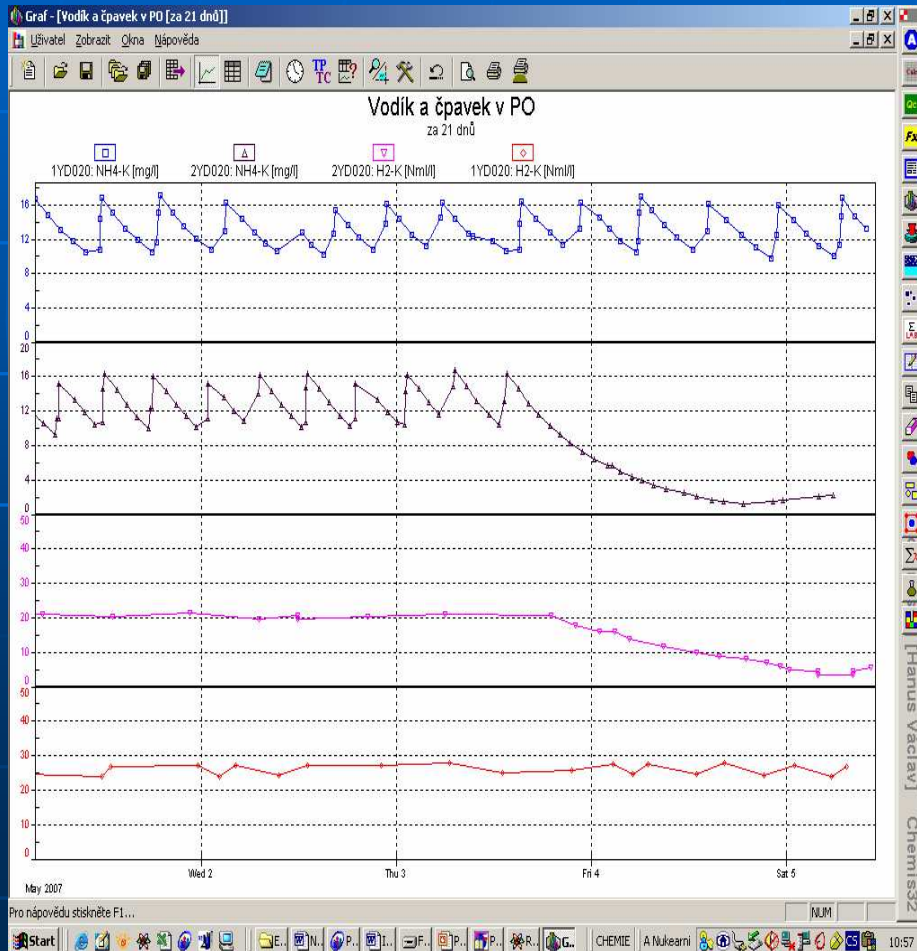

- Povrch pokrytí paliva v horní části proutků
- Nikl-ferity (cruds)
- 2 typy offsetu, Stálý - minerál
Přechodný - skrývání solí

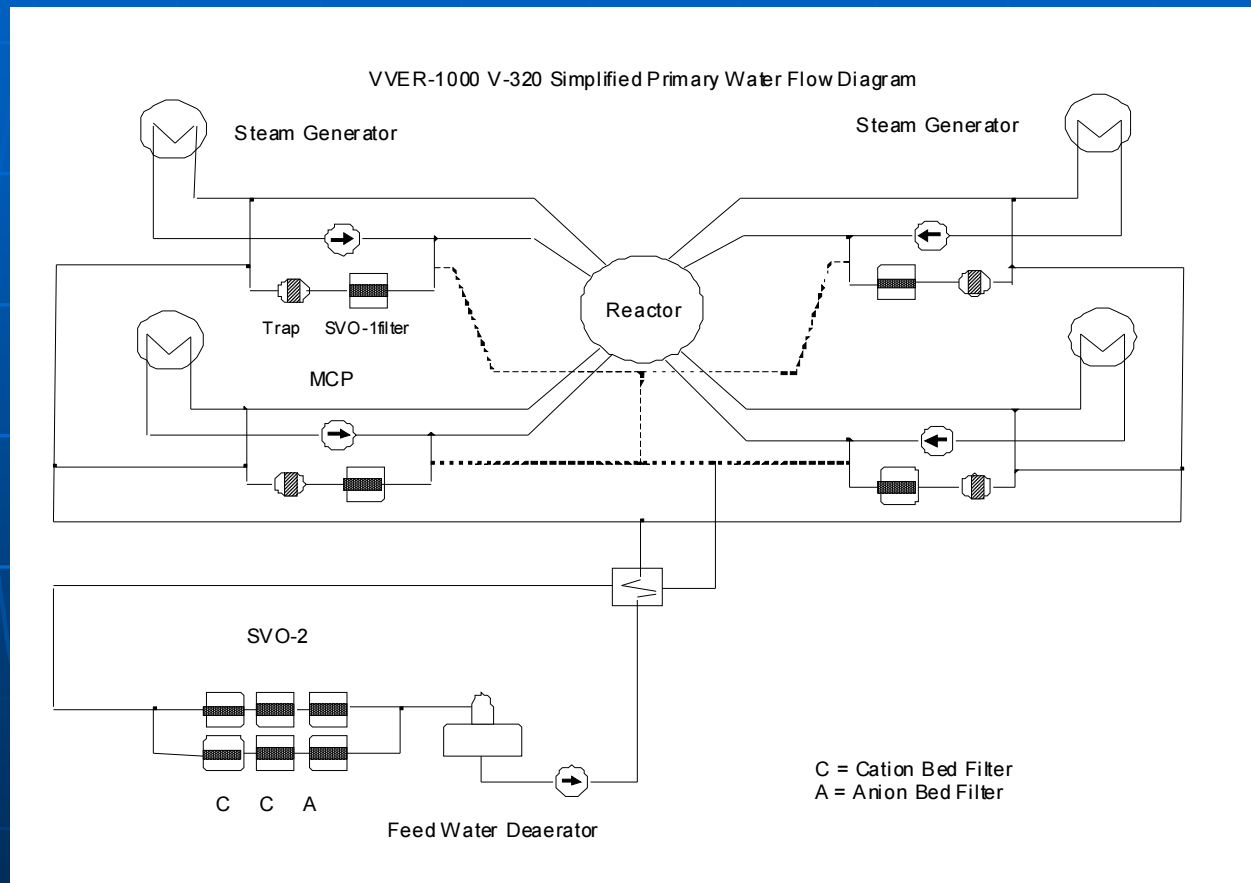
- Řízení koncentrace k. borité
- Občasné dávkování alkálií (LiOH, KOH)
- Stálé dávkování vodíku, (čpavku) - vazba na alkálie přes ionexy

Zpět

Čištění chladiva PO

Různé systémy – ionexy, vysokoteplotní filtry s Ti houbou

Zpět

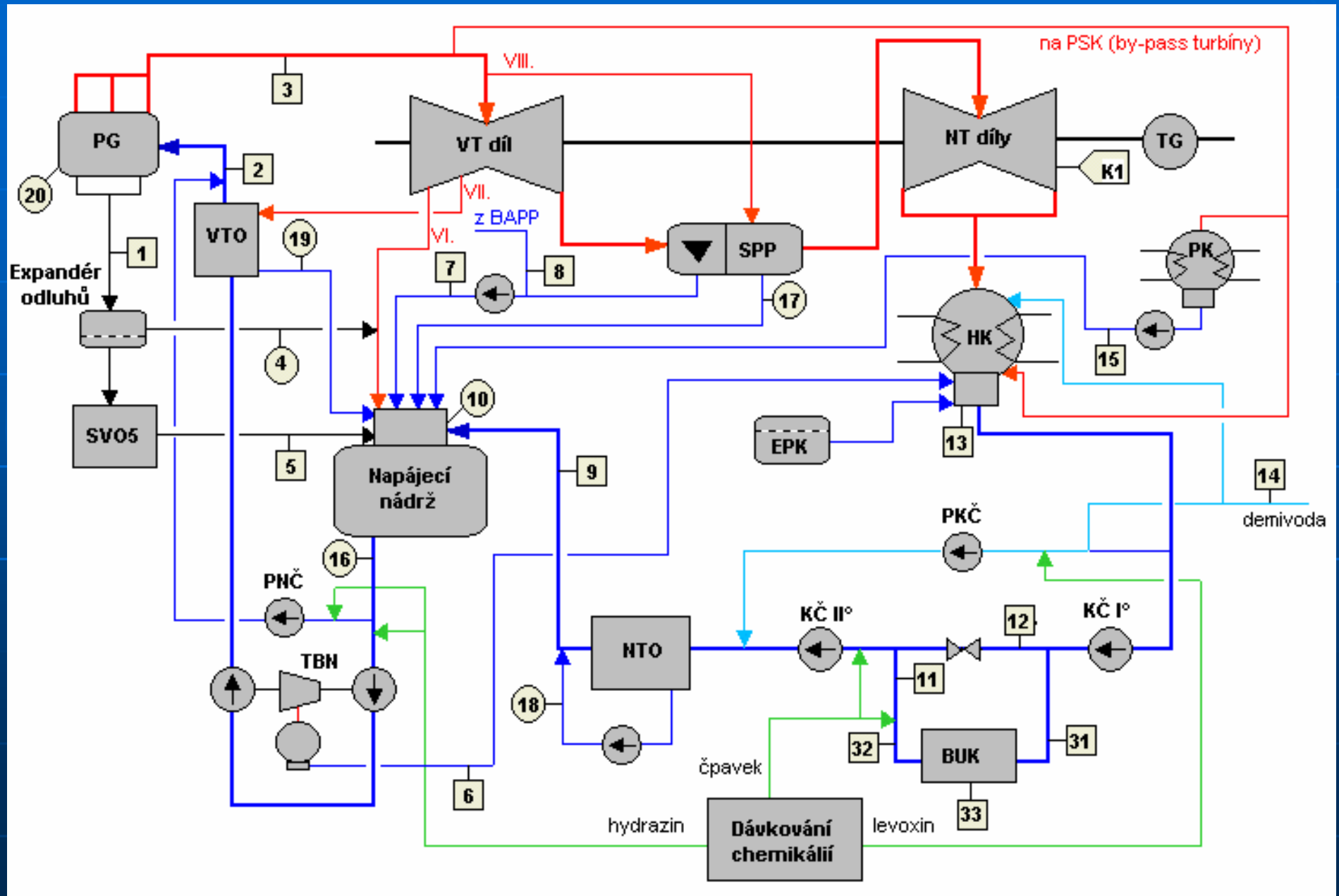
Další chemické technologie jaderného ostrova na JE

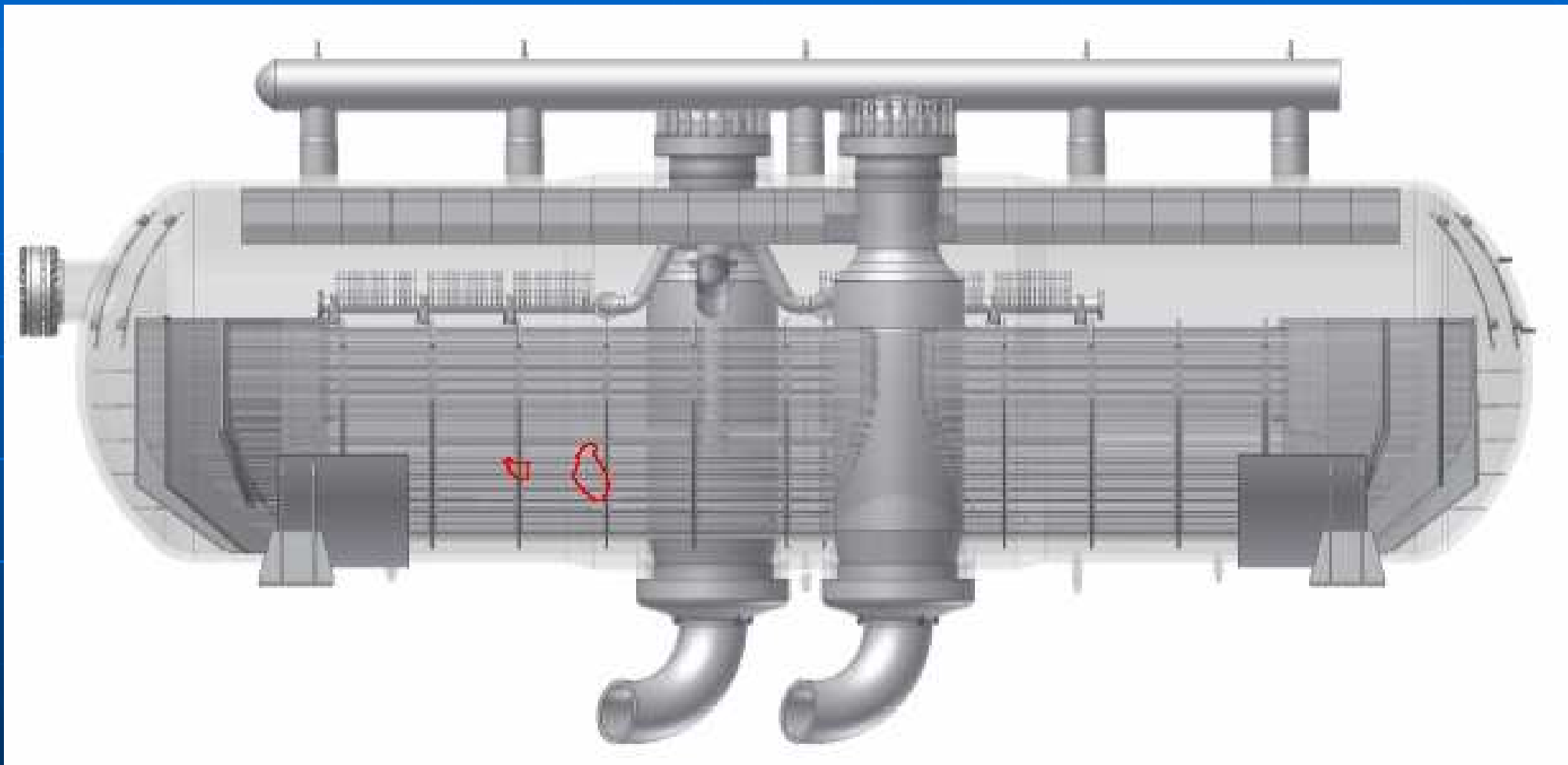
- Čištění vody bazénů skladování paliva
  - Průzračnost vody, Cl^-
- Zpracování odpadů
  - Separace vod, Úprava pH, odparky, ionexy, dekantace, odstředivky, čiření, bitumenace
- Regenerace k. borité
  - Odparka, ionexy
- (Čištění odluhu parogenerátorů)
- Dekontaminace – „zločin z nouze“

Chemie sekundárního okruhu

- Změna fáze vody !! (Var, kondenzace)
schéma SO
- Cíle:
  - Životnost a spolehlivost PG
  - Potlačení erozní koroze „FAC“
  - Malé dopady na okolí JE
- Problematika PG
  - Var, skrývání solí, extrémní podmínky.

- Chemické režimy:

- Fosfátový
- AVT
- HAVT
- Aminový

- Úroveň obsahu nečistot a metody monitorování chemického režimu.

- Neustálá destilace vody v PG, téměř absolutně čistá H₂O
- Vodivost, katexovaná vodivost, kyslík

Chladicí systémy

- Chlazení kondenzátorů turbin:
  - Odvedení obrovského tepelného výkonu do „studeného zásobníku“
  - Věžový chladicí okruh
  - Průtočné chlazení – hodně vody, moře,
  - Přistupují problémy s biologií, řasy, mušle, houby, MIC
  - Věžový okruh jako čistírna říční vody a vzduchu
- Technické vody - podceňováno
- „Malé chladicí okruhy“ – TG, DG, Zdroj chladu apod.

Chladící vody – problémy:

- Koroze – životnost zařízení (materiálová změť)
- Fouling, scaling – zhoršování prostupu tepla
- Vypouštění OV – největší zdroj,
- Kvality vody ve zdroji – někdy nutná úprava
- Někdy nutnost dávkování inhybitorů koroze, dispergátorů, biocidů (baktericidů, algicidů (pH proměny), fungicidů) – ovlivnění recipientu ?

Výroba DEMI vody

- Kvalita zdroje vody rozhoduje
  - Čiření
  - Filtrace
  - Ionexy
  - Akumulace
  - Ionexy-mixbed
  - Membránové technologie

Diagnostické funkce chemie

- Když je někde něco co tam být nemá
- Kontrola těsnosti barier – jaderná bezpečnost
  - Pokrytí paliva – analýza štěpných produktů v chladiči PO
  - Těsnost parogenerátorů – metody a citlivost
  - Těsnost kondenzátorů a dalších výměníků.
- Bilanční výpočty – odhalování zdrojů nečistot a kvantifikace problému.

Laboratoře

- Moderní analytické vybavení
  - Analýzy stop, důležitost vzorkování !
  - Hmotnostní spektroskopie ICP
  - Iontová chromatografie
- Gammaspektrometrie
- Systém jakosti
- Ošidnosti

Kriminálka Las Vegas

- Co to je? Je to zelené, páchne to po naftě, ucpává to filtry. Udělejte s tím něco !! fotky řas
- Katexová vodivost v odluhu PG stoupla. Proč?? (povodně, CO₂)
- Není vidět na palivo !!
- Sb a As, Ag v chladihu PO ??
- Co nás ve škole neučili – formy síry v SO
- Ucpaný a zkorodovaný ventil - karbamát

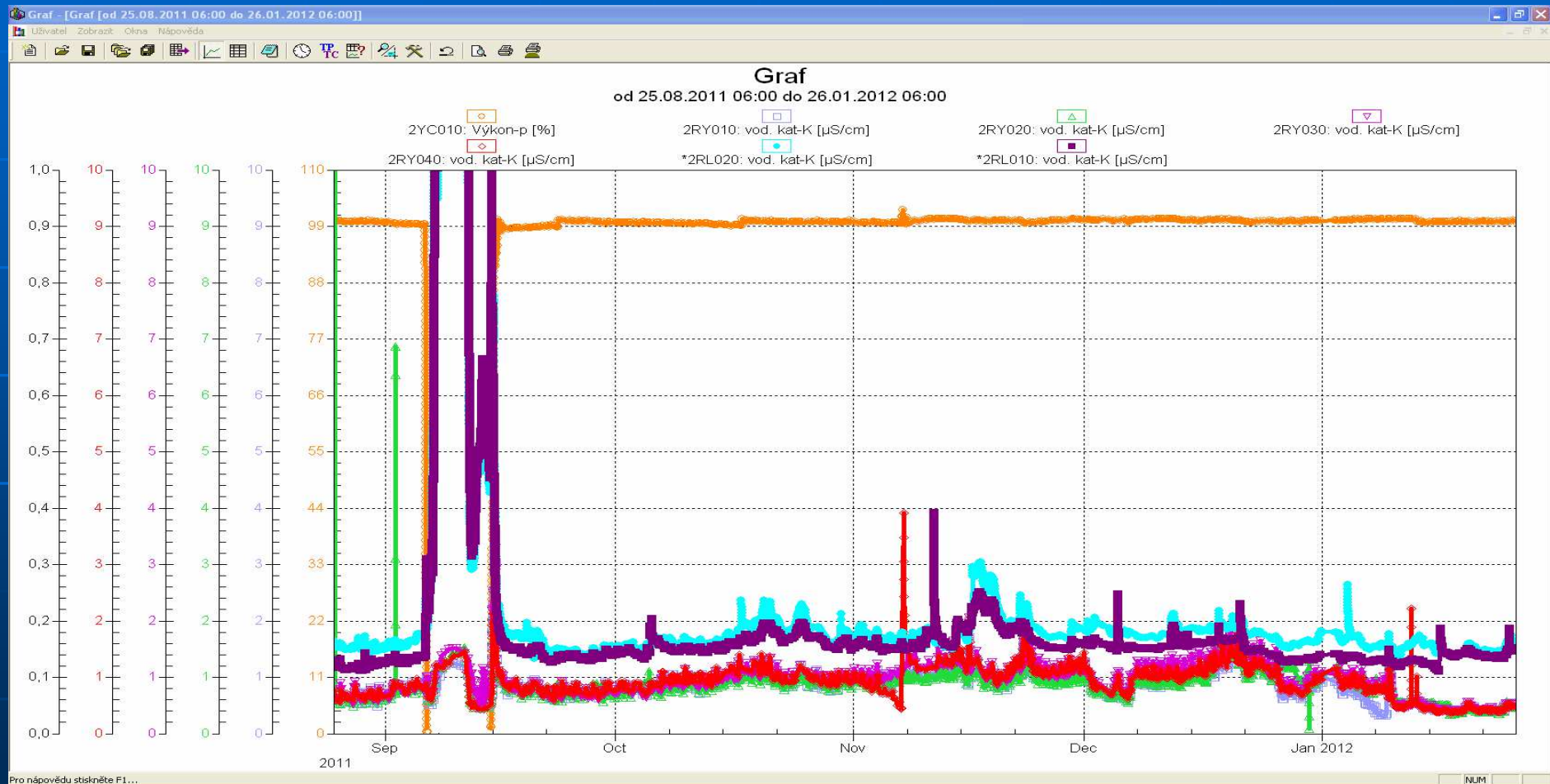
Trachydiskus minutus

Cladophora

Formy síry

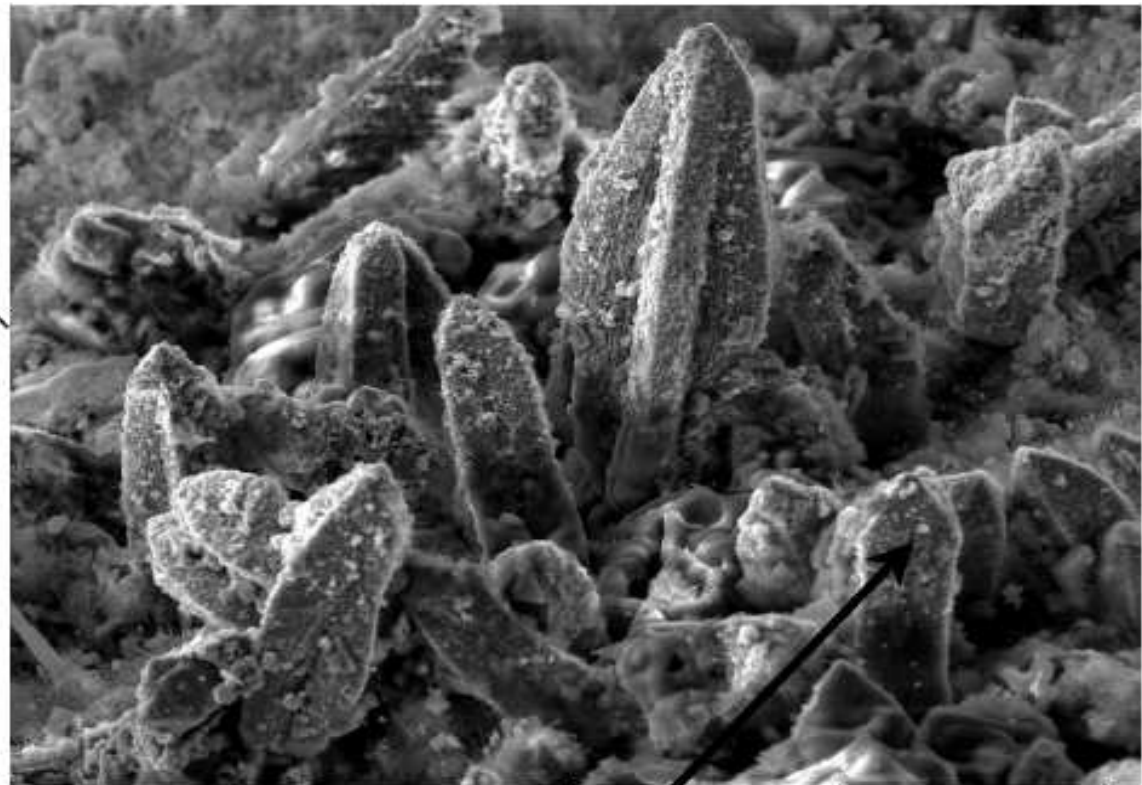

Nemilé překvapení – co se neučí.

Zajímavosti a širší souvislosti

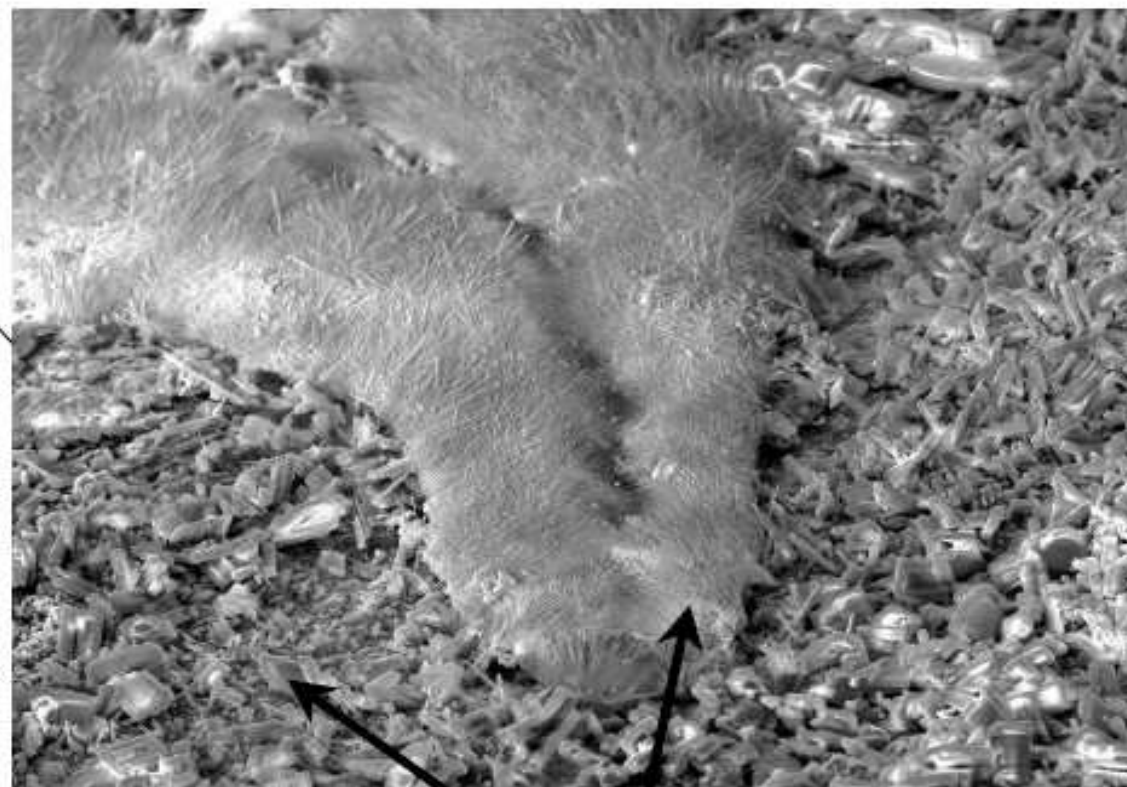
- Chemie ve štěrbinách – výměny PG
- Kovové fousy Whiskers
- Problém Pakš
- Moderní metody řízení
  - MBA schémata: x-ingy, aplikace indikátorů
  - Síťová odvětví, trh, dlouhodobost cílů, zadání managementu
- Znalost „jazyků“ a jazyků

SEM MAG: 1.42 kx   DET: SE Detector
HV: 20.0 kV   DATE: 08/03/06
Name: 2-2
100 nm   Vega ©Tescan
Digital Microscopy Imaging

C	O	Na	Al	Si	S	Ca	Cr	Mn	Fe	Ni
	14.92		1.45	0.75		0.34		1.00	80.82	0.72

Obrázek 17.: Krystaly hematitu

SEM MAG: 1.00 kx
 HV: 20.0 kV
 Name: 2-6

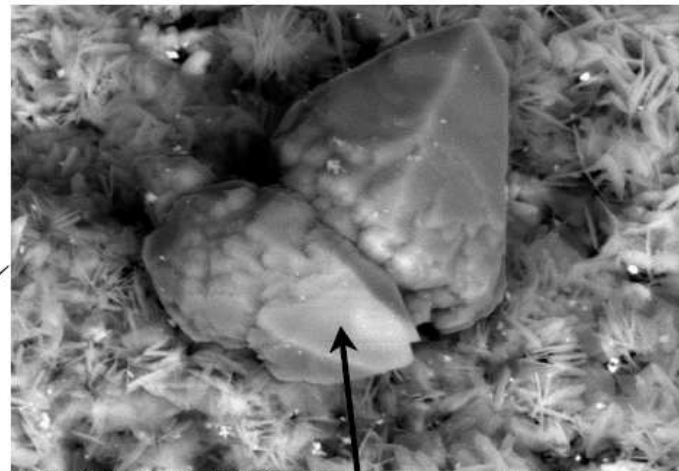
DET: SE Detector
 DATE: 08/03/06

Vega ©Tescan
 Digital Microscopy Imaging

C	O	Na	Mg	Al	Si	S	Cl	K	Ca	Cr	Mn	Fe	Ni
	52.94					21.37			24.80			0.88	
	58.82	2.05		2.93	18.58	0.51		0.30	17.50		0.28	1.03	

Obrázek 18.: Krystalický sádrovec (anhydrit) a křemičitan vápenatý

SEM MAG: 4.71 kx   DET: BSE Detector
 HV: 20.0 kV   DATE: 08/03/06
 Name: 3-1

20 um   Vega ©Tescan
 Digital Microscopy Imaging

O	Na	Mg	Al	Si	S	Cl	K	Ca	Cr	Mn	Fe
64.05				35.75				0.21			

Obrázek 19.: Krystalický oxid křemičitý

SEM MAG: 2.29 kx   DET: SE Detector
 HV: 20.0 kV   DATE: 08/04/06
 Name: 5-2

50 um   Vega ©Tescan
 Digital Microscopy Imaging

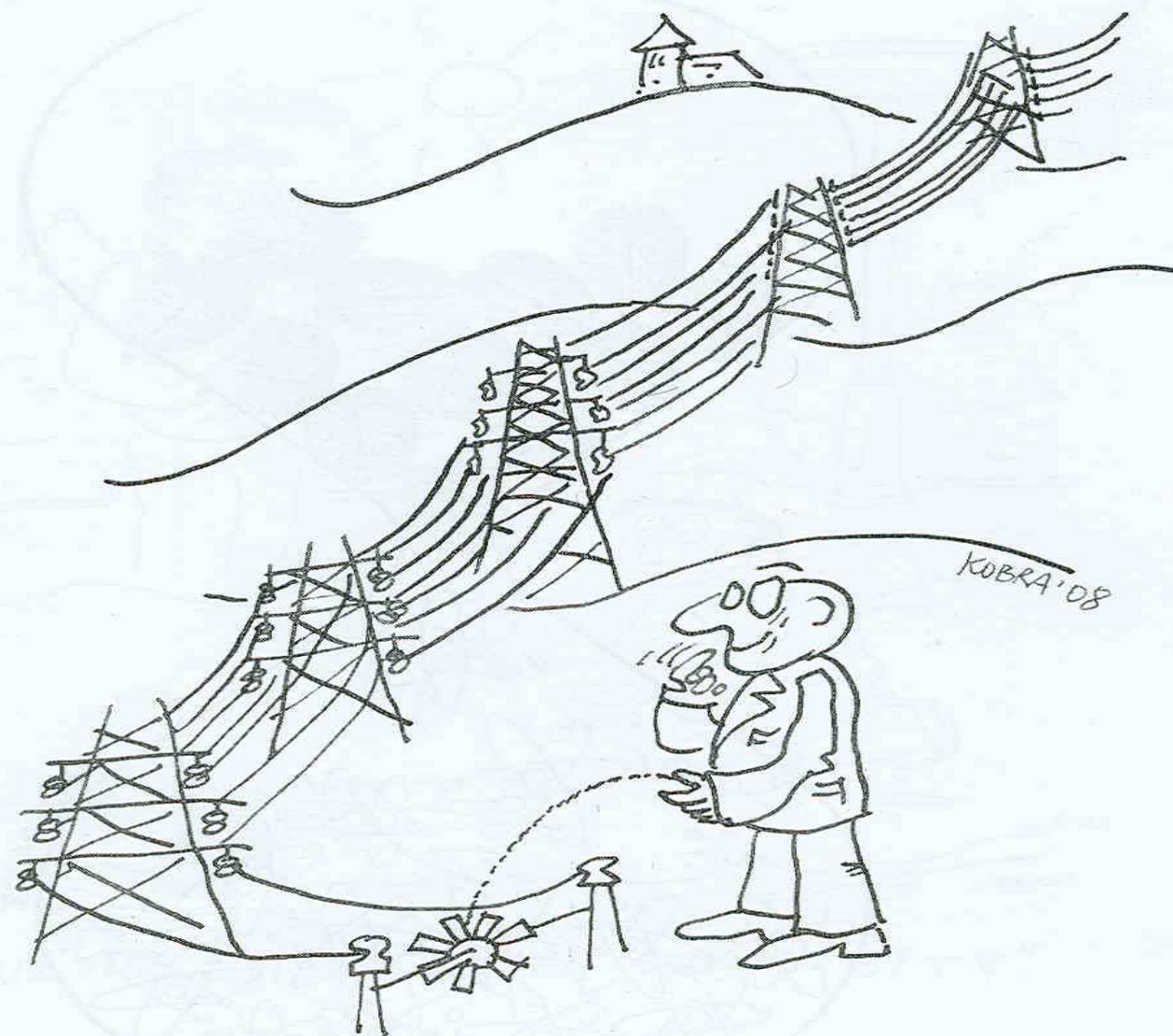
C	O	Na	Mg	Al	Si	S	Ca	Cr	Mn	Fe	Ni
	42.84	27.36				25.54	1.49	0.61		2.16	

Obrázek 20.: Krystaly thenarditu (síranu sodného)

Děkuji za pozornost

Kobra

Alternativní energie
Alternative energie